

K i a d á s :

gr. Széchenyi István (1791–1860), *Beszédei*, szerk. Zichy Antal (gr. Széchenyi István munkái, 2) (Budapest: Athenaeum, 1887), pp. 352–356

Ha az ember tekinti, hogy Magyarországon ezen szerencsétlen népfaj egy idő óta mennyi ipart fejt ki, lehetetlen, hogy az ember valami sympathiát iránta ne érezzen, és hogy itt és más alkalommal érettek felszólalások történnék, s hogy méltóságos gróf Zay Károly¹ minden jogokkal felruházni kívánja, felfogni tudom; de más részről megvallom, hogy ha a nemzetiség dolgát igazán akarjuk pártolni, akkor nem tudom felfogni a tekintetben azon igen nagy engedékenységet. Nem akarom most azt vitatni, hogy a nemzetiség dolga mennyire érdekes, – meglehet, hogy nagy részben talán aberration alapul meggyőződése, hanem nemzetiség, kifejllett nemzetiség nélkül nekem, megvallom, minden más progressio nem kell, erre állítok mindent, e nélkül mondhatom, egy zagyvalék nép leszünk, melynek talán több pénze lesz, a dögböröket talán drágábban eladhatjuk stb., de ez engem nem mozdit; mindenelőtt áll előttem: hűség a fajtámhoz. Új bizonyosságát adja a magyar tágkeblűségének, miszerint néha bizony éppen azon helyzetbe teszi magát, mint az, ki maga alatt vágja az ágat, anélkül, hogy észrevenné, vízbe esik, s később megbánja a dolgot. A magyar nemzetiség még nemrég oly körülmények között volt, hogy bizony csuda – és abban látom a legnagyobb garantiát a nemzetiség jövődjére iránt, hogy ti. annyi erővel és életszikkával bírt oly közel a sírhoz, miszerint az élet felé fordult; s akkor ugyan intoleransok voltunk. Igen természetes, hogy egyik túlságból a másikba esünk. Most az összes emberiséget, az embereket a zsidókkal együtt szívünkhöz szorítjuk, és most a legnagyobb liberalisták vagyunk; ámde a mi helyzetünk e részben nem oly kedvező, mint például az angoloké. Az angol nemzet ugyanis elibertálhatta a zsidófajt, mert ha például én egy palack tintát töltök egy nagy tóba, azért annak a vize nem romlik el, és mindenki ártalom nélkül megihatja; a nagy angol elemben a zsidó transeat, s ugyanez áll Franciaországra nézve is; de ha a magyar levesbe az ember egy palack tintát önt, megromlik a leves, és azt meg nem eheti az ember. Más példát is hozok fel. Ha egy bárkában ülök és abban van gyermekem és más gyermeke, és ha a bárkába bejő a víz, s előttem apodictice áll, hogy ezen két gyermeket benn nem tarthatom, az igaz, ha a magamét lököm ki és a másikat benn tartom, azt az újságban fogják hirdetni, de biz én inkább a magam gyermekét conserválom és a másikat kilököm. E tekintetben tehát a liberalismus egyenesen a nemzetiség rovására történik, és ez nem vélekedés, mert apodictice szám szerint be lehet bizonyítani, hogy minden ilyféle kedvezés csorba a nemzetiségre nézve. Tehát annak, ki a nemzetiséget őszintén pártolja, lehetetlenség, hogy most oly elemnek, melynek több intelligenciája, több

¹ gr. Zay Károly (1797–1871) Széchenyivel szemben a főrendiházban kiállt a zsidók állampolgári jogainak teljes elismerése mellett.

szorgalma van, a nemzetiség rovására kedvezéseket nyújtson. Megvallom, hogy csak néhány évvel ezelőtt mindenféle toleranciának a lehető legnagyobb ellensége voltam, mert nem akartam magammal következtetlenségbe jöni, átlátván, hogy nemzetiségünk csak egy hajszálon függ, valamint másra a magunk terhét lökni nem akartam, úgy másnak terhét magamra sem kívántam vállalni; de más részről tapasztaljuk, hogy egy idő óta nemzetiségünk szilárdabb alapon áll, kivált azóta, hogy a fejedelmi szó és minden viszony, mely nemzet és fejedelem között létez, magyar.² Mondhatom, hogy talán egy kissé tágult bárkánk, úgy, hogy másokat is lehet már abba beléptetni; ámbár ebben is van némi veszély, mert a nagy biztosíték következtében az emberek ezentúl – legalább, ha a közdolgok mind magyarul fognak menni, ismét elalusznak, és azt hiszik, hogy már meg van mentve minden, s így a házi köreinkben nem fognak annyit tenni, mint akkor tettek, mielőtt ezen biztosíték létezett volna. De mind e mellett nem vagyok az ellen, hogy úgy, mint nemzetiségünk szilárdul, bárkánkat egy kissé tágítsuk, mert most például némelyekre nincs oly szükségünk, mint azelőtt volt; teszem azelőtt a sarkantyút a világért le nem vettem volna a csizmámról, mert ebben is láttam a nemzetiségnek egy kis garantíáját, eddig a bajuszomat a világért le nem vettem volna, most, ha bosszantja az orromat, meglehet, hogy leveszem, de mondom, ezelőtt le nem vettem volna, mert ebben is volt a magyarságnak egy kis symboluma. Mindezeknél fogva vélekedésem az volna, hogy ne tegyünk hátra lépést, de igen nagy előrelépést sem kívánnék tenni, és legjobban szeretném, ha azon nyomot követnők, melyet a múlt országgyűlés alkalmával követtünk, és csak azon törvényjavaslatot fogadnók el, melyet a múlt országgyűlés alkalmával ő felsége elibe terjesztettünk: ez által a hosszas tanácskozást, mely csak keserűségre vezethet, el fogjuk kerülni. Mert még azt hiszik utoljára, hogy itt az ember a zsidóság ellen van, holott én részemről az istennek minden teremtményét tisztetem, és bizonynyal a zsidóságnak sem vagyok ellensége, sőt méltánylom előmenetelőket, és azt, mit a nemzetiség dolgában tettek, – azért ismételve mondom: maradjunk annál, mit a múlt országgyűlés alkalmával ő felsége elibe terjesztettünk, és minden hosszas tanácskozással hagyjunk fel. Ez vélekedésem.

Senki nem kételkedik azon, hogy mélt. gróf Zay Károly úr bizonyosan a nemzetiség dolgában sokat tett, és e részben ő méltóságát legtávolabbról is érdekelnem nem akartam; de megvallom, e tekintetben azt vélem, miképp a méltóságos gróf magával nincs egészen tisztában, ti. a nélkül, hogy gondolná és kívánná, a víz mégis be fog folyni a bárkába, és míg a panslavismus ellen bástyákat huz a mélt. gróf, addig más oldalról a magyar bárka egészen más elemekkel fog megtölteni és elmerülni. Azt mondá továbbá a mélt. gróf, hogy nem tart attól, miként egy pár nyomorú zsidó tudná a magyar nemzetiséget veszélyeztetni. Megvallom, hogy én egy egész osztályról, mely annyi birtokkal s oly tiszteletre méltó férfiakkal dicsekszik, így szólani nem mernék, és a zsidókat általánosan nyomorult embereknek nem merném nevezni; valóban, ez egy különös neve a protectionnak, és nem tudom, valljon ezen protectióért nagy köszönetet fognának-e mondani a méltos grófnak! Habár a méltos úrnak azon mondása, hogy egy pár

² Utalás az 1844:II. tc.-re, amely a magyar nyelv használatát írta elő a király és a magyar hatóságok közötti érintkezésben is.

nyomorult zsidó nem fogja megrontani a magyar nemzetiséget, itt helyeslést nyert, mégis bátor vagyok a mélt. Fő-RR.-et figyelmeztetni Berzsényinek a “magyarokról” írt szavaira, melyben az mondatik: “lásd a kevély tölgy, mely századoknak ádáz ostromát kiállotta, most belsejében rágódó kis férgek által enyészik el.” – Legyünk tisztában magunkkal; igen természetes, a magyar ezelőtt mélyen aludt, és most kapkod, és ez természetesen másképp nem lehet; de ha mi azt mondjuk, hogy a nemzetiség az alap, melyre mindent akarunk rakni, magunkkal ne jöjünk ellenmondásba, és ne gondoljuk, hogy ezen elem már oly igen erős, hogy halálos ágyából kiemelkedett, s hogy Magyarország már oly szilárd, miképp minden más elemeket magába felvéve, azokat megemészteni tudná. Méltóztassanak a régibb orvosoknak hinni, hogy oly reconvalescens nemzet minden nemzetiséget hátára nem vehet. Nincs arról szó, hogy az istennek akármi teremtését jogokból kirekesszük, mert felfogásom és vallásom érzelmem szerint azt szeretném, hogy e hazában minden ember, ki az isten képére van alkotva, egyenlő jogokkal bírjon és egyenlő terheket viseljen; és bár mondhatná mindenki valláskülönbség nélkül: nekem is van itt hazám! Ez az ultima tendentiám, ez a kikötőm, mely felé vitorlázok: de int hű tagja a magyar fajnak, megvallom, hogy túlliberatismus által, egy túlzó indulat által vezettetve, magam gyermekét dobjam ki a bárkából, ezt másokért tenni nem fogom soha, és ezen hűséget minden más nemzetben tudom becsülni; de miután magyaroknak teremtett az alkotó, legyünk is azok, és legyünk tisztán magyarok. Ez vélekedésem.